

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2022. – С. 137–144
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2022. – pp. 137–144
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2022.55.137-144>
hj.chnu.edu.ua

УДК 392.127

© Олександр Кухаренко* (Харків)

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ

Метою статті є доведення можливості застосування методу структурно-функціонального аналізу до наукових досліджень обрядового циклу українського весілля. Завдяки методу, отримали структуру, в якій великий цикл поділяється на три малі цикли довесільних, весільних і післявесільних обрядів, малі цикли – на окремі обряди, а обряди розкладаються на епізоди.

Створена структура обрядового весільного циклу дозволяє окреслити хронологічні й топографічні межі обрядів, виявити цілі обрядових дій і характери дії кожного епізоду, охарактеризувати дійових осіб і архетипи персонажів, поділити учасників і топографічні об'єкти на антиномії, визначити персонажів-медіаторів і епізоди медіації, встановити входи до обрядів і виходи з них, з'ясувати межі сакралізації родючості та вплив її на ритуальні дії весільного комплексу обрядів.

Ключові слова: українська обрядовість, родинні ритуали, весільний обряд, структурно-функціональний метод, обряди переходу, антиномії, медіація.

Oleksandr Kukharenko (Kharkiv)

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL RESEARCHES OF UKRAINIAN WEDDING RITUALS

Abstract. *The aim of the article is to prove the possibility of applying the method of structural and functional analysis to scientific research of the ceremonial cycle of Ukrainian weddings. Thanks to the method, we obtained a structure in which the large cycle is divided into three small cycles of pre-wedding, wedding and post-wedding ceremonies, small cycles – into separate rites, and the rites are decomposed into episodes. Criteria for division into components are new-level and generalizing repetition of the event, social metamorphosis of the characters of sacred action, change of the sacred chronotope, the principle of constant renewal, change of the nature of the action.*

In addition, the structure is divided into four stages, which change along with the change in social status of the main characters: a boy and a girl into a bride and a groom, the newly-weds, a man and a woman. The meaning of wedding ceremonies is that a boy and a girl become a man and a woman; but without ceremonial actions, without the sacralization of reality, without the intervention of the otherworldly, without the opposition of antinomian couples, such a transition is impossible. Therefore, there is a need, according to ritual conditions, in the intermediate sacred statuses: the bride and groom, the newly-weds.

The created structure of the ceremonial wedding cycle allows to outline the chronological and topographical boundaries of the rites, to identify the goals of ritual actions and characters of each episode,

* к.філол. наук, доцент Харківської державної академії культури.

PhD in Philology, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture.

orcid.org/0000-0001-5421-1004

e-mail: art-red@ukr.net

to characterize the characters and archetypes of the personages, to divide the participants and topographic objects into antinomies, to identify personages-mediators, to establish entries to the rites and exits from them, to find out the limits of sacralization of fertility and its influence on the ritual actions of the wedding complex rites.

It has been established that due to antinomic pairs detected by the structure, a conflict arises, which is the driving force of any wedding cycle ceremony. In the culminating rite of the barn is the last transition of the main characters to the final social status. All other characters return to the original profane statuses, because the main task of the ritual cycle, with the maximum sacralization of reality by the influence of the energy of the afterlife, is achieved.

In the process of studying, it was established that in ceremonial wedding events there is not only sacralization, but also sacralization of fertility. Fertility in rituals is realized in a mass of images and symbols, both real and folk, in particular in the traditional songs of the rites of komora and perezva.

Thus, it should be considered that the use of the method of structural and functional analysis is actually acceptable for research of the national wedding ceremonies.

Keywords: *Ukrainian ritualism, family rites, wedding ceremony, structural and functional method, rites of passage, antinomy, mediation.*

Українська весільна обрядовість є достатньо дослідженою: починаючи від згадування весільних звичаїв у «Повісті врем'яних літ»¹ і першого науково-етнографічного опису Григорія Калиновського² та закінчуючи сучасними етнологами, зокрема варто відзначити праці Альберта Байбуріна³, Марії Маєрчик⁴, Ірини Несен⁵ та ін. Але, незважаючи на дослідженість проблеми, використання методу структурного аналізу⁶ та теорії обрядів переходу⁷ відкриває шляхи до отримання нових, часто неочікуваних, наукових результатів.

Актуальність і наукова новизна теми дослідження визначаються поєднанням тематичних спрямувань: з одного боку – родинні обряди як найстійкіший компонент української традиції, яка потребує вивчення й збереження; з іншого – доцільність впровадження етнологічного підходу в узгодженні зі структурно-функціональним методом дослідження, що являє собою прогресивну й результативну методологію студіювання об'єктів національної традиції.

Щоб створити структуру весільної обрядовості, необхідно кожен обряд, що входить до весільного циклу, розкласти на складові. Так само, як свого часу К. Леві-Строс розподіляв давньогрецький міф про Едіпа на міфемі, розкладемо обряди українського весілля на епізоди. Але перед цим варто зазначити, що вже існують поділи весілля на три цикли – довесільний, весільний і післявесільний⁸, та на окремі обряди – сватання, заручини, гільце, вінчання, викуп молодої, розплітання коси, комора, перейма, перезва та ін.⁹

Уже ці два поділи закладають основу для побудови структури, оскільки довесільний цикл утворюють: сватання, заручини, оглядини, торочини, бгання короваю, гільце; весільний: вінчання, викуп молодої, розплітання коси, приїзд молодої до помешкання обранця, комора; післявесільний: приданки, перейма, перезва. Також варто відзначити, що для подальшого дослідження використовується не один з регіональних варіантів, а універсальний інваріант українського весілля, що є притаманним для більшості етнографічних районів на території всієї України.

1. Подальший поділ обрядів на епізоди здійснюється не довільно, а з використанням певних критеріїв членування. Ознаками цих критеріїв є: новорівневий і узагальнюючий повтор події, соціальна метаморфоза персонажів сакральної дії, зміна сакрального хронотопа, принцип постійного оновлення, зміна характеру дії. Наявність указаних рис – усіх разом, кількох чи якоїсь однієї – означають перехід від одного епізоду до іншого в межах переходу від однієї складової частини до наступної.

Під новорівневим і узагальнюючим повтором події треба розуміти, що події всіх без винятку обрядів базуються на обмежених за характером діях, котрі періодично повторюються. Метаморфоза персонажів сакральної дії, згідно з ученням А. Геннепа, покликана ліквідувати соціальну й біологічну невідповідність між станом, у якому перебуває об'єкт посвячення, й тим, який йому належить здобути в результаті певних обрядових дій. Зміною сакрального хронотопа може бути розгортання чи згортання обрядової дії в часі й просторі; момент переходу дії з одного місця до іншого свідчить про закінчення попереднього епізоду й початок наступного. Принцип постійного

оновлення полягає в тому, що з кожним повтором відбувається завершення попереднього й зародження нового етапу обрядової дії, але на значно вищому рівні напруження й сакралізації. Тому для початку нового відрізка дії необхідно, щоб завершився попередній; саме в місцях завершень і зачинів відбуваються закінчення й реалізуються початки епізодів.

Останній критерій поділу на епізоди, що являє собою зміну характеру дії, є найточнішою й найпродуктивнішою ознакою. Виявивши в обрядовій дії поворот від домовленостей до благословення, від запросин до приходів і повернень, можна констатувати, що одному епізоду на зміну прийшов інший. Якщо поруч містяться два епізоди з однаковою за характером дією, то їх можна розглядати не інакше як різновиди чи варіанти одного й того самого епізоду¹⁰.

Оскільки після здійснення процедури розкладення обрядів на епізоди виявляється, що при побудові структури враховуються не всі події, котрі утворюють весільний цикл, тому виникає необхідність введення структурних прологів. Усього їх нараховується три: перед сватанням, вінчанням і приданками, а оскільки вони розпочинають довесільний, весільний і післявесільний цикли, їх варто назвати прологами малих циклів весільної обрядовості та прирівняти до інших обрядів. І це незважаючи навіть на те, що другий і третій прологи не мають кульмінаційних епізодів, а отже й повноцінного розвитку сюжету. Тому замість 14 обрядів, що складають великий цикл циклів, отримаємо ще три, й структура міститиме 17 весільних обрядів і зазнає певних змін порівняно з початковим своїм виглядом.

Прологи довесільного, весільного й післявесільного циклів відповідно займуть місця під порядковими номерами 1, 8 і 14; при цьому цикл довесільних обрядів починається з прологу й містить обряди з 1-го до 7-го (пролог, сватання, заручини, оглядини, торочини, бгання короваю, гільце), весільний цикл – 8–13 (пролог, вінчання, викуп молодої, розплітання коси, приїзд молодої, комора), цикл післявесільних обрядів – 14–17 (пролог, приданки, перейма, перезва). Усі вказані обряди, включаючи прологи, розкладені на епізоди за п'ятьма вказаними вище критеріями поділу.

Обряд, за Геннеповою теорією, складається із сукупності дій, які відбуваються в чітко установленому порядку та відносяться до трьох основних категорій: відділення індивіда від суспільства – передлімінарні, перетин межі між опозиціями (проміжні) – лімінарні, набуття нового статусу (включення) – постлімінарні. Під час заручин відбувається не лише перехід парубка й дівки до статусів нареченого й нареченої, а ще й відділення їх від молодіжних громад – парубоцької й дівочої. Тому сватання й заручини є передлімінарними обрядами. Натомість обряди вінчання, викупу, розпускання коси, приїзду нареченої та комори, що відбуваються в день весілля, є обрядами включення до громади сімейних пар у статусі жонатого чоловіка й заміжньої жінки.

Ті обряди, що знаходяться між заручинами та вінчанням і входять до малого весільного циклу – оглядини, торочини, бгання короваю, гільце, – відносяться до обрядів лімінарних або проміжних між виключенням з однієї суспільної групи й включенням до іншої, між отриманням сакрального статусу й поверненням до профанного, але вже на значно вищому рівні. Саме зміна рівнів свідчить про те, що відбувся перехід до наступного соціального статусу завдяки проведеному обряду. Повністю приймаючи тезу, що будь-який обряд являє собою перехід від одного соціального стану до іншого, її варто доповнити ще й тим, що весільний цикл обрядів призначений виконати не один, а принаймні три переходи.

У результаті весь весільний цикл розподіляється на чотири етапи залежно від назви статусів і тих станів, у яких перебувають головні персонажі обряду; а всі процеси вказаних переходів за сутністю являють собою не що інше як ініціацію, а також зміну такого важливого елемента, як сакральний аперитив чи ім'я-функцію, коли з переміною статусу міняються не лише сакральні імена, а й функції дійових осіб¹¹.

Структура обрядового весільного циклу доводить, що остаточна метаморфоза, головний перехід до соціальних статусів чоловіка й жінки містить обряд комори; саме в ньому відбувається не лише пертурбація статусів, а й зміна приналежності з особистого на громадське. Очевидною причиною збереження цноти до шлюбу, й саме до обряду комори, є необхідність не лише переведення головних персонажів до остаточних статусів, а й досягнення чи не найвищого за весь час весілля рівня сакралізації в усьому великому циклі циклів. Цим пояснюється збереження в структурі обряду оголення й коїтусу аж до початку ХХ ст., хоча в інших обрядах, пов'язаних із публічною демонстрацією інтимних речей, усі елементи з часом змінювалися на символічне їхнє значення.

У цьому місці переходи до інших статусів здійснюють не лише головні персонажі – молодий і молода, а й інші учасники обряду: дружки й подружки знову повертаються до розрядів парубків і дівок, весільні старости стають просто гостями, а гості з двох таборів об'єднуються в єдину групу. Останній і головний перехід усього великого циклу обрядів забезпечує метаморфозу всіх без винятку учасників ритуальної дії.

Дослідження ономастичних змін у найменуваннях персонажів показують, що до першого переходу головні дійові особи іменуються так, як усі їхні ровесники, – парубком і дівкою. А після переходів змінюються імена-функції, які мають один корінь, принаймні в українській мові: наречений – наречена, молодий – молода, на відміну від тих, що використовуються до обряду та після нього: парубок – дівка, чоловік – жінка (чи дружина). Саме наявністю схожих імен, їхньою однокореневістю відрізняється сакральне від профанного, котре існує до й після ритуалу. Подібні ономастичні трансформації відбуваються з іменами й інших учасників, а саме однолітків, ровесників, що залучаються до обряду й являють собою двійників головних персонажів; вони змінюють імена «парубків» і «дівок» на «дружб» і «дружок», які також є однокореневі. І лише після обряду комори, під час виходу з обрядово-сакральної дії, дружки й подружки знову набувають попередніх профанних статусів парубків і дівчат; і відбувається це в той самий час, коли головні дійові особи стають чоловіком і жінкою.

Сенс весільних обрядів полягає в тому, щоб парубок із дівкою стали чоловіком і жінкою; але без обрядових дій, без сакралізації реальності, без втручання потойбічного, без протистояння антиномних пар такий перехід здійснити неможливо. Тому виникає необхідність, відповідно до ритуальних умов, у проміжних сакральних статусах: нареченого й нареченої, молодого й молодої.

Оскільки кожен етап закінчується метаморфозою й містить у собі вступні та кульмінаційні епізоди, структура кожного етапу є зменшеною копією великого циклу, а також його складовою структурною одиницею. Саме так і виникає цикл циклів, де повтори співвідносяться з постійним оновленням, яке характеризується введенням до дії нових персонажів, розширенням хронотопа, започаткуванням нових сюжетних ліній, розгортанням чи згортанням дії. Кульмінації трьох обрядів переходу, після яких здійснюються зміни статусів головних персонажів, позначаються в структурі великою літерою *К*; кульмінаційні епізоди всіх інших обрядів, де відсутні переходи до нових статусів, – малою літерою *к*.

Створена структура обрядового весільного циклу дозволяє окреслити хронологічні й топографічні межі обрядів, виявити цілі обрядових дій і характери дії кожного епізоду, охарактеризувати дійових осіб і архетипи персонажів, поділити поняття, учасників і топографічні об'єкти на антиномії, визначити персонажів-медіаторів і епізоди медіації, встановити входи до обрядів і виходи з них, з'ясувати межі сакралізації родючості та вплив її на ритуальні дії весільного комплексу обрядів.

Незважаючи на свою яскраво виражену цілісність, весілля не може використовувати континуальний чи безперервний хронотоп, бо обряди його розподілені в часі від кількох годин до кількох тижнів. Тому ритуальна дія всього циклу базується на дискретному хронотопі, а ще точніше – на пунктирності сакрального хронотопа, розділеного вторгненнями профанного часу й простору. Між усіма обрядами існують часові паузи від закінчення попереднього до початку наступного.

Головна умова розгортання сакралізації полягає в зміні хронотопа: якщо зародження відбувається в пункті А, то в подальшому сакральний центр переміщується до іншого місця – пункту В. Хоча хата дівки залишається центром сакралізації, обряди торочин, бгання короваю й частково гільця демонструють функціональність помешкання нареченого, яке розраховує, що невдовзі сакральний центр переміститься туди. У вказаних обрядах спостерігається дзеркальне повторення обрядових дій у нареченої, де в цей час перебуває сакральний центр, і нареченого, куди він має згодом переміститися¹².

Епізоди всіх без винятку обрядів базуються на обмежених за характером діях, котрі періодично повторюються. Єдиними неповторюваними є кульмінаційні епізоди, оскільки вони відображають суто ритуальні сакральні дії. Навіть коли кульмінацією є епізод, який за характером дій можна віднести до приходів і повернень чи створення обрядового атрибуту, в такому вигляді він більше не зустрічається як кульмінаційний елемент сюжету.

Указуючи на очевидні повтори, мається на увазі, що всі епізоди обрядів за характером дії можна розподілити на сім груп: домовленості, запросини, приходи й повернення, гостини й гуляння,

пошанування сакральних дій (стихій, предметів), створення обрядового атрибуту, благословення й обдаровування. Восьмою й дев'ятою групами є два види кульмінацій. При групуванні епізодів за характером дії на вказані групи розкладаються всі без винятку епізоди. А це підтверджує, що зроблений розподіл правильний, а створена структура дійсно відображає ті дії та функції, що здійснюються учасниками обрядів і відображаються складовими елементами структури¹³.

Антиномії, під якими треба розуміти пари явищ чи топографічних об'єктів, персонажів чи груп дійових осіб, у рамках родинних обрядів створюють антагоністичні пари та відіграють значну роль як необхідні умови й компоненти для можливості здійснення ритуальних дійств. Ідеться про зародження конфлікту завдяки взаємодії антиномних пар; при цьому зіткнення на рівні явищ і об'єктів являють собою неперсоніфіковані конфліктні відносини, а персонажі й їхні групи є носіями персоніфікованого конфлікту.

Співвідношення антиномій виникає між протилежними статусами: парубок – дівка, наречений – наречена, молодий – молода, чоловік – жінка. Антиномними парами серед груп є свати парубка – сусіди дівки, старший дружба – старша дружка, дружби нареченого – дружки нареченої, коровайниці нареченої – коровайниці нареченого, гості молодого – гості молодої, весільний староста в молодого – весільний староста в молодої. Також антиномні пари утворюються між обрядовими й позаобрядовими статусами одних і тих самих дійових осіб ритуалу. І така метаморфоза відбувається не лише зі статусами головних персонажів, а практично всіх без винятку учасників весільних обрядів¹⁴.

Обрядова дія хоч і відбувається в реальних умовах, вона також вибудовується за законами драматургії, а відповідно має розвиток і кульмінацію, при цьому розвивається також завдяки рушійній силі конфлікту, заснованому на протистоянні антиномних пар. Статична структура як у міфі чи міфічній свідомості, так і ритуалі, зорганізується антитезами, логікою побудови й зняттям опозицій; у цьому випадку працює механізм прогресивного посередництва, який зветься медіацією. За логікою міфомислення рух свідомості здійснюється завдяки не лише побудові й зняттю опозицій, а ще ліквідації чи зм'якшенню протиріч між антиномними парами; цьому також сприяє механізм медіації, що являє собою активне начало чи прогресивне посередництво.

Кульмінації в будь-якому випадку, в кожному окремому обряді передують епізод медіації та дії персонажів-медіаторів, які в результаті створюють можливість і для процесу розвитку сюжету, й для досягнення його найвищої точки розвитку. Медіативна дія не лише провокує розвиток, наближає й забезпечує наявність кульмінації в сюжеті, а й узагалі уможливує всі подальші обрядові дії: без проявів активного начала від медіаторів розвиток сюжету, підвищення рівня сакралізації стають абсолютно неможливими¹⁵.

Подібно до розвитку дій, відбувається процес сакралізації, який є притаманним саме ритуальним дійствам. Під час сакралізації буденні чи профанні речі перетворюються на надзвичайні предмети поклоніння й пошанування; сакралізація також впливає на учасників ритуальних дій, на місця проведення й території, котрі залишаються в зоні здійснення обрядів. Показниками наявності сакралізації та її рівня є стягування учасників до місця проведення обрядів, розширення хронотопа та здійснення переходів до нових статусів. Відкриття доступу до потойбіччя для сакралізації обрядової дії здійснюється протягом восьми епізодів, п'ять з яких належать сватанню й три – заручинам.

Вхід до обрядової дії в кожного з учасників свій, і здійснюється він у чітко визначеному місці того чи іншого обряду. Кожен персонаж чи група персонажів вхід до обряду здійснюють у різні моменти дії, а вихід відбувається одночасно для всіх без винятку дійових осіб. У кульмінаційному епізоді комори починається закриття входу до потойбічного й згортання сакралізації. Але закриття також затягується, в цьому випадку – на чотири епізоди, до кінця вказаного обряду. Сакралізація післявесільної дії здійснюється за залишковим принципом, оскільки в результаті останнього переходу й зміни статусів сакральне продовжує існувати в реальності навіть після того, як ліквідовано центр сакралізації. Так енергія сакрального використовується обрядовою дією й її учасниками в приданках, переймі й перезві. Сакралізація, позбавлена джерела живлення, дуже швидко втрачає рівень і зникає – відбувається процес десакралізації чи профанізації.

Головним завданням дослідження є доведення, що в результаті весільних дій відбувається не просто сакралізація, а сакралізація родючості. Достеменно визначеними образами, що мають

відношення до родючості й використовуються у весільних обрядах, є хліб і палиці, діжа й пічна лопата, сама піч і стіл, рушники й хустка, обрядове дерево та квітка на шапці нареченого й т. ін. Обрядові дії та вплив сакралізації перетворюють звичайні явища й предмети на сакралізовані атрибути поклоніння й побожного до них ставлення. Таке ставлення складається не лише завдяки сакралізації та ієрофанії, а й тому, що сакральне уособлює в собі освячення заради подальшого впливу на родючість у сім'ї й господарстві.

Багато образів, пов'язаних з архетипом родючості, заховалися за невідображеними структурою семіотичними знаками, символами, вербальними й невербальними кодами, зокрема в піснях, що супроводжують обряди комори й перезви¹⁶. Якщо на перший обряд припадає кульмінація всього великого циклу циклів та здійснюється основний і остаточний перехід персонажів до статусів чоловіка й жінки, то в другому вся дія повторюється в пародійно-гротескній формі з рядженими персонажами. Але як в одному, так і в іншому випадках ритуальна дія супроводжується сороміцькою пісенною творчістю, що є проявом антигромадської поведінки.

У піснях, пов'язаних зі статевим началом, явно виділяються три основні групи понять – статеві органи, сексуальний акт і цнота як необхідна умова для успішного проведення обряду. У всіх трьох випадках широко використовуються антиномні пари, ототоженні з приналежністю до чоловічого й жіночого. Показовим моментом ставлення до збереження молодого цноти до обряду комори є пісенні образи, що характеризують вагіну в тому випадку, коли героїня виявилася чесною, й навпаки – не зберегла «каліну» до заміжжя.

Виходячи із зазначеного, можна було б припустити, що статеві зносини в українському суспільстві класичного періоду були поняттям звичним і навіть пересічним. Але це не так, коїтус залишався забороненою й навіть табуованою темою. І чи не єдиним виходом згадувати про це відкрито залишався прояв антигромадської поведінки як необхідної умови певних обрядових дій весільного ритуалу. Необхідність була пов'язана з магічним впливом на родючість у родині й господарстві, представленою цілісною системою символів, що використовуються у весільних обрядах.

Отже, цілком доведеним варто вважати, що використання методу структурно-функціонального аналізу дійсно є плідним та прогресивним для наукових досліджень національних родинних обрядів, зокрема обрядового циклу українського весілля.

¹ *Повість врем'яних літ: літопис (за Іпатським списком)* [The Tale of Bygone Years: Chronicle (According to the Hypatian Codex)], Київ, Рад. письменник, 1990, с. 20–23, 124–125.

² Г.І. Калиновский, *Описание свадебных украинских простонародных обрядов, в Малой России и в Слободской Украинской губернии, також и в великороссийских слободах, населенных малороссиянами, употребляемых* [Description of Wedding Ukrainian Folk Rituals, in Little Russia and in the Sloboda Ukrainian Province, as Well as in the Great Russian Settlements Inhabited by Little Russians, Used], Санкт-Петербург, 1777, с. 1–25.

³ А.К. Байбурин, *Ритуал в традиционной культуре: структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов* [Ritual in Traditional Culture: Structural and Semantic Analysis of East Slavic Rites], Санкт-Петербург, Наука, 1993, с. 62–88.

⁴ М.С. Маерчик, *Ритуал і тіло. Структурно-семантичний аналіз українських обрядів родинного циклу* [Ritual and Body. Structural and Semantic Analysis of Ukrainian Rites of the Family Cycle], Київ, Критика, 2011, с. 73–212.

⁵ І.І. Несен, *Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина XIX – XX ст.)* [Wedding Ritual of Central Polesia: Traditional Structure and Relict Forms (Middle of the 19 – 20th Centuries)], Київ, Центр захисту культ. спадщини, 2005, с. 80–185.

⁶ К. Леви-Строс, *Структурная антропология* [Structural Anthropology], Москва, Глав. ред. восточной литературы, 1985, с. 183–207; В.Я. Пропп, *Морфология волшебной сказки* [Morphology of a Fairy Tale], Москва, Лабиринт, 2001, с. 20–25.

⁷ А. ван. Геннеп, *Обряды перехода. Систематическое изучение обрядов* [Rites of Passage. Systematic Study of Rites], Москва, Восточ. лит-ра, 1999, с. 134–150.

⁸ *Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры* [Ethnography of the Eastern Slavs: Essays on Traditional Culture], Москва, Наука, 1987, с. 404–405.

- ⁹ П. Чубинский, *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край...* [Proceedings of an Ethnographic and Statistical Expedition to the Western Russian Territory...], Санкт-Петербург, 1877, Т. 4, с. 52–552.
- ¹⁰ О.О. Кухаренко, *Критерії поділу структури весільних обрядів* [Criteria for Dividing the Structure of Wedding Ceremonies], in «Парадигма пізнання: гуманітарні питання», 2016, № 8, с. 36–49.
- ¹¹ О.О. Кухаренко, *Статуси головних дійових осіб українських весільних обрядів* [Statuses of the Main Actors of Ukrainian Wedding Ceremonies], in «Етнічна історія народів Європи», 2021, Вип. 65, с. 41–48.
- ¹² О.О. Кухаренко, *Часові й просторові межі сакралізації в структурно-функціональних дослідженнях українського весілля* [Temporal and Spatial Boundaries of Sacralization in Structural and Functional Studies of Ukrainian Weddings], in «Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури», 2018, Вип. 41, с. 24–30.
- ¹³ О.О. Кухаренко, А.В. Кухаренко, *Цілі ритуальних церемоній і визначення характеру дій епізодів у структурі циклу національної весільної обрядовості* [Objectives of Ritual Ceremonies and Determining the Nature of the Episodes in the Structure of the Cycle of National Wedding Ceremonies], in «Мистецтвознавчі записки», 2019, Вип. 35, с. 22–27.
- ¹⁴ О.О. Кухаренко, *Антиномність об'єктів, символів і персонажів українського традиційного весільного обряду* [Antinomy of Objects, Symbols and Characters of the Ukrainian Traditional Wedding Ceremony], in «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку», 2018, Вип. 29, с. 27–32.
- ¹⁵ О.О. Кухаренко, *Роль і місце медіації в структурно-функціональних дослідженнях циклу українських весільних обрядів* [The Role and Place of Mediation in the Structural and Functional Studies of the Cycle of Ukrainian Wedding Ceremonies], in «Культура України», 2018, Вип. 62, с. 150–159.
- ¹⁶ О.О. Кухаренко, *Система символів родючості в обрядових піснях комори й Perezva* [The System of Symbols of Fertility in the Ceremonial Songs of the Barn and the Perezva], in «Вісник Маріупольського державного університету», 2016, Вип. 11, с. 96–102.

References

1. A.K. Bajburin, *Ritual v tradicionnoj kulture: strukturno-semanticheskij analiz vostochnoslavjanskikh obryadov* [Ritual in Traditional Culture: Structural and Semantic Analysis of East Slavic Rites], Sankt-Peterburg, Nauka, 1993, 240 s.
2. P. Chubinskij, *Trudy etnograficheskio-statisticheskioj ekspedicii v Zapadno-Russkij kraj...* [Proceedings of an Ethnographic and Statistical Expedition to the Western Russian Territory...], Sankt-Peterburg, 1877, T. 4, 715 s.
3. *Etnografiya vostochnyh slavyan: Oчерki tradicionnoj kultury* [Ethnography of the Eastern Slavs: Essays on Traditional Culture], Moskva, Nauka, 1987, 560 s.
4. A. van. Gennep, *Obryady perehoda. Sistematicheskoe izuchenie obryadov* [Rites of Passage. Systematic Study of Rites], Moskva, Vostoch. lit-ra, 1999, 198 s.
5. G.I. Kalinovskij, *Opisanie svadebnyh ukrainskikh prostonarodnyh obryadov, v Maloj Rossii i v Slobodskoj Ukrainskoj gubernii, takozh i v velikorossijskikh slobodah, naselennyh malorossiyanami, upotrebljaemyh* [Description of Wedding Ukrainian Folk Rituals, in Little Russia and in the Sloboda Ukrainian Province, as Well as in the Great Russian Settlements Inhabited by Little Russians, Used], Sankt-Peterburg, 1777, 27 s.
6. О.О. Kukharenko, *Antynomnist obektiv, symvoliv i personazhiv ukrainskoho tradytsiinoho vesilnoho obriadu* [Antinomy of Objects, Symbols and Characters of the Ukrainian Traditional Wedding Ceremony], in «Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku», 2018, Vyp. 29, s. 27–32.
7. О.О. Kukharenko, *Chasovi y prostorovi mezhi sakralizatsii v strukturno-funktsionalnykh doslidzhenniakh ukrainskoho vesillia* [Temporal and Spatial Boundaries of Sacralization in Structural and Functional Studies of Ukrainian Weddings], in «Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury», 2018, Vyp. 41, s. 24–30.
8. О.О. Kukharenko, *Kryterii podilu struktury vesilnykh obriadiv* [Criteria for Dividing the Structure of Wedding Ceremonies], in «Paradyhma piznannia: humanitarni pytannia», 2016, № 8, s. 36–49.
9. О.О. Kukharenko, A.V. Kukharenko, *Tsili rytualnykh tseremonii i vyznachennia kharakteru dii epizodiv u strukturi tsyklu natsionalnoi vesilnoi obriadovosti* [Objectives of Ritual Ceremonies and Determining the Nature of the Episodes in the Structure of the Cycle of National Wedding Ceremonies], in «Mystetstvoznachchi zapysky», 2019, Vyp. 35, s. 22–27.
10. О.О. Kukharenko, *Rol i mistse mediatsii v strukturno-funktsionalnykh doslidzhenniakh tsyklu ukrainskykh vesilnykh obriadiv* [The Role and Place of Mediation in the Structural and Functional Studies of the Cycle of Ukrainian Wedding Ceremonies], in «Kultura Ukrainy», 2018, Vyp. 62, s. 150–159.

11. O.O. Kukharenko, Statusy holovnykh diiovykh osib ukrainskykh vesilnykh obriadiv [Statutes of the Main Actors of Ukrainian Wedding Ceremonies], in «Etnichna istoriia narodiv Yevropy», 2021, Vyp. 65, s. 41–48.
12. O.O. Kukharenko, Systema symboliv rodiuchosti v obriadovykh pisniakh komory y perezvy [The System of Symbols of Fertility in the Ceremonial Songs of the Barn and the Perezva], in «Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu», 2016, Vyp. 11, s. 96–102.
13. K. Levi-Stros, Strukturnaya antropologiya [Structural Anthropology], Moskva, Glav. red. vostochnoj literatury, 1985, 536 s.
14. M.S. Maierchuk, Rytual i tilo. Strukturno-semantychnyi analiz ukrainskykh obriadiv rodynnoho tsyklu [Ritual and Body. Structural and Semantic Analysis of Ukrainian Rites of the Family Cycle], Kyiv, Krytyka, 2011, 324 s.
15. I.I. Nesen, Vesilnyi rytual Tsentralnoho Polissia: tradytsiina struktura ta reliktovi formy (seredyna XIX – XX st.) [Wedding Ritual of Central Polesia: Traditional Structure and Relict Forms (Middle of the 19 – 20th Centuries)], Kyiv, Tsentr zakhystu kult. spadshchyny, 2005, 258 s.
16. Povist vremianykh lit: litopys (za Ipatskym spyskom) [The Tale of Bygone Years: Chronicle (According to the Hypatian Codex)], Kyiv, Rad. pysmennyk, 1990, 558 s.
17. V.Ya. Propp, Morfologiya volshebnoj skazki [Morphology of a Fairy Tale], Moskva, Labirint, 2001, 152 s.